

TÜRKİYE'DE ECZACILIK MEVZUATI TARİHİNE BİR BAKIŞ

Ecz. Mustafa SOYSAL*



Mustafa SOYSAL'ın özgeçmişi: 1943 Nazilli doğumlu. Şubat 1956 İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi mezunu. 12 yıl Nazilli'de serbest eczacılık yapmıştır. 1979'den bu yana 17 yıldır Nazilli'de kamu eczacısı olarak çalışmaktadır.

Giriş:

Dergimizin bu sayısından itibaren Türkiye'de Eczacılık Mevzuatı Tarihini anlatan bir yazı dizisine başlıyoruz. Değerli meslektaşımız Mustafa Soysal'ın hazırlayacağı bu bölümde Osmanlı İmparatorluğunda eczacılar ve eczanelerle ilgili ilk düzenlemelere yer verilecektir. Sn. Soysal tarihe olan merakı ve araştırmacı kişiliği ile ele geçirdiği kaynaklardan bu bilgileri derlemiş ve bültenimizde yayınlanması dileğiyle göndermiştir. Sn. Soysal'a bu çalışmaları bizlerle paylaşmak isteği için teşekkür ediyor, başarılar diliyoruz. Not: Metinde koyu renkte yazılmış olan kelime ve cümleler orjinal tüzük metnidir. Diğer kısımlar yazarın yorumudur.

Osmanlı İmparatorluğunda eczaneler ve eczacılar hakkındaki ilk düzenlemenin Hicri 22 Recep 1277 (Miladi 1861) tarihini taşıyan "Beledi (Kentsel) İspençiyarlık Sanatının İcrasına Dair Nizamname" ile yapıldığı anlaşılmaktadır. Tüzüğün devrin hükümdarı Abdülmecit tarafından onaylanarak yürürlüğe girdiği 1861 tarihinde; imparatorluğun bütün kurumları çöküş içinde olmakla beraber, sınırları Adriyatik Denizinden Hint Okyanusuna kadar uzanmaktadır. Dersaadet (İstanbul) bugün müstakil birer devlet olan vilayetlerini merkezden gönderdiği memurlarla yönetmeye çalışmaktadır.

Bilgi kaynağımız Dersaadet Şehremaneti (İstanbul Belediyesi) üst düzey memurlarından Osman Nuri Bey tarafından düzenlenip 1331 (1915) yılında basılan "Kavanin (kanunlar) Nizam (Tüzükler) ve Talimat-ı Sıhhiye-i Belediye" adlı mevzuat derlemesidir. "Mecelle-i Umur-u Belediye" adlı serinin 4. cildi olan kitap imparatorluğun sağlıkla ilgili o günkü bütün mevzuatını içermektedir. Eczacılarla ilgili nizamnamenin fasıllarına bir göz atalım.

"*Fasl-ı evvel*" (Birinci fasıl)

"*Eczacılara dairdir*"

"*Birinci madde: Mekteb-i tıbbiye-i şahane veyahut Avrupa mekatibi (okulları) tarafından yedinde (elinde) ispençiyar ustası diploması olmadıkça veyahut mekteb-i tıbbiye-i şahane tarafından verilmiş bir izinname-i mahsusu bulunmadıkça hiç bir kimsenin eczacı dükkanı küşat eylemeğe (açmaya) ve hiç bir ilaç yapmaya ve satmaya selahiyeti olmayacaktır. Fakat yedlerinde diplomaları olmayarak 276 senesi ramazanı şerifinden . mukaddem (önce) mekteb-i tıbbiye-i şahane'den izinname verilerek elhalet haza (halen) ispençiyar dükkanı küşadıyla ispençiyarlık etmekte bulunanlar müstesna tutulacaktır.*"

Bu maddenin 2. cümlesinden, tüzük tarihinin 10 ay öncesine kadar, fiilen eczacılık yaptığını tıp okuluna kaydettirenlerin, diplomaları olmasa da eczacılık yapma haklarının saklı tutulduğu anlaşılmaktadır.

"*İkinci madde: Bir ispençiyar ustası tahriren izinname istida eder ve yedindeki senetler dahi muteber ve mamulbe bulunur ise hemen icra-i sanat etmesine ruhsat verilecektir. Fakat yedindeki diploma mekteb-i tıbbiye-i şahane tarafından olmadığı halde fenn-i ispençiyari üzerine bazı isale iradiyle imtihan olunacaktır.*"

"*Üçüncü madde: Mekteb-i tıbbiye-i şahane'den yedlerinde icra-i sanat-ı ispençiyariye etmeye izinname bulunan ispençiyarlar bir defter-i mahsusaya kaydolunacaktır.*"

"*Fasl-ı sani* (ikinci fasıl)

"*Dördüncü madde: Eczacı dükkanlarının adedi mahdut (sınırlı) değildir.*"

"*Beşinci madde : Hiç bir eczacı mekteb-i tıbbiye-i şahaneye ihbar etmedikçe ne bir eczacı dükkanı açabilecek ve ne de mahallini tebdil edebilecektir. Ve bunların işbu ihbarı defter-i mahsusuna kaydolunacaktır.*"

"*Altıncı madde: Bir kondofarmasinin yani bir eczahane takımıyla şöhrat ve ünvanının sahibi mezun bir eczacı olmak yani yedinde şahadetnamesi bulunmak lazımdır.*"

"*Yedinci madde: Bir ispençiyar ancak bir eczacı dükkanını idare edebilecektir.*"

* Nazilli, 1 nolu Sağlık Ocağı

Mecelle-i umur-u belediye

مجله امور بلدیہ

دردنچی جلد Dördüncü cilt

قوانین ، نظامات و تعلیمات صحیة بلدیہ

Kavanin, nizamat-ve talimat-ı sıbbiye-i belediye

Cami' ve mürettibi

جامع و مرتبی

عثمان نوری Osman Nuri

شهر اقامتی هیئت فنیہ عجزی

Shermaneti heyet-i fenniye mümeyyizi

شهر اقامتی طرفندن طبع ایتدیلمشدور

Shermaneti karafından vab edilmiş tir.

درسهادت

Dersaadet

اصول طب

۱۳۳۱

1331

1315

“Sekizinci madde: Her ispençiyar dükkani ancak mezun bir ispençiyar ustasıyla idare olunacaktır.”

“Dokuzuncu madde: Yedinde eczacı izinnamesi bulunan her ispençiyar ustası bilizinname birahir kimseye kendi isim ve şöretiyle eczacı dükkani işletmeyecektir.”

Demek ki o yıllarda bile muvazaa belası mevcutmuş ve buna karşı bir madde koymak gerekmiş.

“Onuncu madde: Hizmet-i askeriyede veyahut hastahanelerde müstahdem olan (hizmet eden) ispençiyarlar eczacı dükkani tutamayacaktır.”

“Onbirinci madde: Usta çıkan bir eczacı şakirdi (öğrencisi) hizmet etmiş olduğu dükkanlara bin ziradan (bir uzunluk birimi) karib (yakın) yerde mutazarrır olabilecek ustanın ruhsatı olmadıkça üç seneye kadar ne dükkani açabilir ve ne de bir dükkani idare edebilir:”

1954 öncesi kanunumuzda bulunan nüfus ve uzaklıkla ilgili sınırlamanın, bu ilk tüzükte bulunmadığı görülmektedir. O yıllarda eczacılar usta-çırak metoduyla eczanelerde yetişip, mekteb-i tıbbiye’de iki aşamalı imtihan vererek diploma alırlardı. 11. maddeyle genç eczacının kendisini yetiştiren ustasına rakip olması önlenmiştir. Eczane açılmasıyla ilgili tek kısıtlama bundan ibarettir.